

فصل اول: کلیات

مقدمه

زبان فارسی متعلق به یکی از تمدن‌های بسیار کهن بشری – تمدن ایرانی – و در بردارنده‌ی ارزش‌های علمی، فرهنگی و معنوی، سرشار از دانش‌های مختلف دوره‌های طولانی این تمدن بزرگ است. زبان آیینی تمام‌نمای فرهنگ هر جامعه و تبلور افکار و آداب و رسوم یک ملت است. زبان موجب انتقال ارزش‌ها و اندیشه‌ها می‌شود. پرداختن به زبان و مسائل مرتبط به آن در سطح باارزش‌ترین مسائل ملتها قرار دارد. امروزه برای آموزش همه زبان‌ها از شیوه‌های نوین استفاده می‌شود و در آموزش زبان فارسی نیز به زبان آموزان غیرفارسی زبان، این شیوه‌ها مورد توجه قرار گرفته‌اند.

آموزش مجازی براساس **e-Learning** یکی از روش‌های جدید آموزشی مبتنی بر فناوری اطلاعاتی و ارتباطی است که در آن از ابزارهای الکترونیکی اعم از شنیداری، دیداری، رایانه‌ای و شبکه‌ای برای یادگیری استفاده می‌شود. در این شیوه محتوای درس با استفاده از عناصر متنی، صوتی، تصویری و گرافیکی در چارچوب یک برنامه آموزشی به شیوه‌ای جذاب تهیه می‌شود و در شبکه اینترنت قرار می‌گیرد. دانشجویان متقاضی که در نقاط مختلف جهان پراکنده‌اند، پس از ثبت نام و پذیرش شدن به استادی معرفی می‌شوند که می‌تواند در هر شهر یا کشوری زندگی کند. دانشجویان ضمن استفاده از محتوای درس، با بهره‌گیری از امکاناتی مانند چت یا ایمیل زیر نظر استادی قرار می‌گیرند که هدایت تحصیلی او را برعهده دارد و با نظارت بر روند آموزش، او را در امر یادگیری کمک و راهنمایی می‌کند و با برگزاری آزمون‌های مستمر، میزان پیشرفت تحصیلی او را ارزیابی می‌نماید. این شیوه در دو دهه گذشته در مؤسسات آموزشی کشورهای مختلف تجربه شده و مورد ارزیابی قرار گرفته است و امروزه در بسیاری از مؤسسات آموزشی معتبر بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرد. ارزیابی‌ها نشان می‌دهد که این شیوه بیش از همه در یادگیری زبانها موفقیت‌آمیز بوده است.

۱- بیان مسئله

زبان فارسی، زبان رسمی کشورهای ایران، تاجیکستان و افغانستان و زبان رایج در پاکستان و هند و دومین زبان رسمی مسلمانان جهان است. فراگیری این زبان، به

علت آنکه پیشینه ای پر بار دارد و حامل فرهنگ و تمدن دیرینه‌ای است؛ همیشه مورد توجه ملت‌های دیگر بوده است. امروزه که روابط اقتصادی، علمی، فرهنگی و سیاسی فارسی‌زبانان با سایر ملل، بسیار گسترش یافته است؛ تمایل به یادگیری زبان فارسی در میان سایر ملل رو به افزایش است. برنامه ریزی مناسب و پاسخگویی درست و فوری به نیاز و علاقه خارجی‌ان برای یادگیری زبان فارسی، زمینه‌ساز توسعه روابط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی میان ملت ایران و مردم جهان می‌شود و موجب می‌گردد تا دانشجویان خارجی برای تحصیل در ایران در رشته‌های گوناگون علمی ترغیب و تشویق شوند. (اصنافی: ۱۳۸۸)

با توجه به افزایش روز افزون علاقه‌مندان به یادگیری زبان فارسی و پراکندگی جغرافیایی محل زندگی آنان در کشورهای مختلف، اکتفا کردن به آموزش سنتی (تدریس حضوری) پاسخگوی نیاز فعلی و آینده نیست. از این رو، سرمایه‌گذاری جهت استفاده از شیوه‌های نو و برنامه ریزی برای آموزش اینترنتی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان امری ضروری است. آموزش مجازی اگرچه شیوه مناسبی برای یادگیری همه دروس به‌ویژه دروس عملی نیست اما شیوه خوبی برای یادگیری دروس نظری به‌ویژه دروسی است که یادگیری آنها به تکرارشدن مباحث نیاز دارد. به همین دلیل، استفاده از این شیوه در یادگیری زبان کاربرد موفقیت آمیزی خواهد داشت و بهره‌گیری از آن در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان مزایای زیادی به دنبال خواهد داشت و فرصت‌های جدیدی را برای گسترش زبان فارسی ایجاد خواهد کرد که از جمله آنها موارد زیر است:

- ۱- محیط یادگیری الکترونیکی همیشه در دسترس است و در هر زمان که زبان آموز فرصت داشته باشد و در هر لحظه که بخواهد می‌تواند به یادگیری زبان فارسی بپردازد.
- ۲- با استفاده از این شیوه، دسترسی به محتوای دروس از هر مکانی امکان پذیر می‌شود.
- ۳- امکان آموزش گروه زیادی از زبان آموزان به صورت همزمان به وجود می‌آید.
- ۴- با استفاده از این شیوه هزینه‌های آموزش زبان فارسی در محدوده جغرافیایی خارج از ایران بسیار کاهش می‌یابد.

۵- در این شیوه جریان آموزش زبان فارسی بسیار انعطاف پذیر می‌شود و امکان تکرار شدن مباحث درسی به دفعات مورد نیاز برای زبان آموز وجود خواهد داشت.

۶- با استفاده از این شیوه می‌توان از استادان برجسته و با تجربه در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در هر کجا که حضور داشته باشند بهره گرفت.

۷- در این شیوه با استفاده از امکانات چندرسانه‌ای^۱ یادگیری زبان آموزان عمیق‌تر می‌شود و مطالب، بیشتر در ذهن زبان آموزان باقی می‌ماند.

۸- امکان برقراری ارتباط بین فارسی آموزانی که در مناطق مختلف جغرافیایی زندگی می‌کنند از طریق شرکت در مباحثات گروهی (به صورت همزمان یا ناهمزمان) فراهم می‌شود. به تعبیر دیگر آموزش در این شیوه به صورت تعاملی و مشارکتی خواهد بود.

۹- با استفاده از این شیوه می‌توان دانش افزایی دانش آموختگان زبان فارسی و استادان غیرفارسی زبان را نیز در قالب دوره های آموزشی مستمر برنامه ریزی و اجرا کرد. (همان منبع)

۱-۲ ضرورت و اهمیت انجام تحقیق

برای موفقیت در آموزش الکترونیکی زبان فارسی باید دو مقوله برنامه درسی و استاد به صورت جدی مورد توجه قرار گیرد. در تهیه و تولید برنامه درسی الکترونیکی برای آموزش زبان فارسی به خارجیان توجه به موارد زیر ضروری است:

۱- یادگیری هر زبان مستلزم چهار مهارت است : خواندن ، نوشتن ، گوش دادن و حرف زدن .

کودکان زبان مادری را ابتدا از طریق گوش دادن و حرف زدن یاد می‌گیرند و سپس خواندن و نوشتن را در مدارس می‌آموزند اما یادگیری بزرگسالان با توجه به شرایط آنان تا اندازه‌ای متفاوت است. برنامه درسی مطلوب برای آموزش زبان فارسی به خارجیان، برنامه‌ای است که بر هر چهار مهارت استوار باشد. و در آن میزان توجه به هر یک از مهارتها متناسب با خصوصیات گروههای مختلف فارسی‌آموزان خارجی انعطاف پذیر و متغیر باشد ، زیرا

¹ multimedia

فارسی آموزان خارجی را می توان به چهار دسته تقسیم کرد:

گروه اول زبان آموزانی که زبان مادریشان شاخه ای از زبان فارسی است و نظام نوشتاری فارسی دارند مثل پاکستانی ها.

گروه دوم زبان آموزانی که زبان مادری آنان به زبان فارسی نزدیک است ولی از نظام نوشتاری دیگری استفاده می کنند همچون مردم هند و بنگلادش.

گروه سوم زبان آموزانی که به زبانی غیر از فارسی تکلم می کنند ولی نظام نوشتاریشان همچون فارسی است مثل عربزبانان.

گروه چهارم زبان آموزانی که زبان و خطی متفاوت با فارسی دارند مثل روس ها و اروپائیان (ذوالفقاری ، ۱۳۸۴)

برنامه درسی باید طوری طراحی شود تا تفاوت های هر یک از این گروه ها در یادگیری زبان فارسی در نظر گرفته شود زیرا عرب زبانان به علت اشتراک خط با زبان فارسی، مهارت های خواندن و نوشتن را بسیار سریعتر یاد می گیرند در حالی که روس ها و اروپائیان مهارت های شنیداری و گفتاری زبان فارسی را راحت تر از نوشتن و خواندن می آموزند و سرعت فراگیری پاکستانی ها در هر چهار مهارت بیشتر است.

۲- برنامه درسی باید دارای سطوح مختلفی باشد که همدیگر را تکمیل کنند. این برنامه بهتر است دارای چهار سطح مقدماتی، متوسطه، نیمه پیشرفته و پیشرفته باشد به طوری که آموزش مراحل نیمه پیشرفته و پیشرفته صدمصد به زبان فارسی ارائه شود و از زبان واسطه ای کمک گرفته نشود.

این اعتقاد در بین عموم زبان آموزان وجود دارد که هر زبانی را باید با حضور در جامعه ای یاد گرفت که آن زبان در آن تکلم می شود، به همین سبب امروزه مدل «یادگیری مبتنی بر جامعه» که در آن با رویکرد ارتباطی به مقوله آموزش زبان نگرسته می شود اهمیت فراوان یافته است. بدیهی است که یادگیری الکترونیکی زبان فارسی از طریق اینترنت در خارج از محیط زندگی فارسی زبانان و بدون حضور فیزیکی استاد و سایر زبان آموزان در کنار فارسی آموز، زمانی می تواند با

موفقیت همراه باشد که برنامه الکترونیکی تهیه شده بتواند جامعه‌ای مجازی از محیط زندگی فارسی‌زبانان برای فارسی آموز خارجی بازسازی کند که در آن، زبان آموز خود را شهروند شبکه‌ای و مجازی کشور فارسی زبان بداند و با مشارکت در یک فعالیت جمعی مجازی زبان فارسی را بیاموزد. (اصنافی: ۱۳۸۸)

تبادل نظر و بحث و گفتگو همواره یکی از عوامل مهم در بالا بردن یادگیری به حساب آورده شده است. اینترنت این شرایط را به خوبی برای افراد فراهم می‌کند. به طوری که دانش آموزان و یا دانشجویان رشته‌های مختلف میتوانند در محیطی گسترده و امن به تبادل نظر و بحث و گفتگو درباره مسائل درسی بپردازند. رویکردی که کشورهای پیشرفته و یا حتی برخی کشورهای در حال توسعه به مساله آموزش الکترونیکی داشته‌اند سبب شده است که سطح یادگیری به طور قابل توجهی بالا برود. استفاده از اینترنت برای آموزش علاوه بر اینکه خسته کننده نیست، بلکه یک محیط جذاب برای فرد به شمار می‌آید، محیطی که در آن تصویر، صدا و زمان دیگر در انحصار معلم نیست. در این محیط هر فرد میتواند بر اساس موقعیت خود، زمان و نحوه یادگیری را انتخاب کند و از آن حداکثر استفاده را ببرد، محیطی که هرگز از آن هراس نخواهد داشت. در کشورمان نیز اقداماتی برای گسترش آموزش الکترونیکی انجام شده است. دانشگاه‌هایی مثل علم و صنعت و یا خواجه نصیرالدین اقدام به برپایی دوره‌های کارشناسی نرم افزار رایانه، معماری و ... به صورت الکترونیکی کرده‌اند که نتایج خوبی را نیز در بر داشته است. اما ایران همچنان از کشورهایی مثل مالزی، هند و ... عقب است. این عقب افتادگی عمدتاً حاصل تفکر سنتی برخی از افراد است که عقیده دارند با آموزش الکترونیکی میزان یادگیری و فهم کاهش پیدا میکند که خلاف این کاملاً ثابت شده است. در کشوری مثل آمریکا، حتی متقاضیانی که شرایط مناسبی را برای تحصیل در دانشگاه‌های معمولی دارند، آموزش مجازی را ترجیح میدهند و آن را باعث یادگیری بهتر میدانند. در شرایط فعلی دانشگاه‌های ایران بهترین راه ممکن استفاده از آموزش الکترونیکی است. در سال‌های اخیر با رشد تصاعدي اینترنت، فرصتی کم‌نظیر برای محققان و پژوهشگران برای جمع‌آوری سریع و گسترده اطلاعات در زمینه‌های گوناگون فراهم آمده است. هم اکنون این وسیله ارتباطی، به‌خاطر افزایش استفاده و دسترسی تعداد زیادی از کاربران بالقوه در امر پژوهش امکانات

و تسهیلات خاصی برای محققان و پژوهشگران فراهم کرده است. بنابراین به نظر می‌رسد هرچه تعداد بیشتری از اعضای هیئت‌علمی و پژوهشگران به اینترنت دسترسی داشته باشند، اهمیت آن در راستای اجرای امر تحقیق و پژوهش افزایش می‌یابد. در صورت استفاده صحیح و مقتضی، اینترنت تأمین‌کننده‌ی یک مکانیسم سریع، مقرون به صرفه و کارا برای جمع‌آوری اطلاعات است. شبکه‌ی اینترنت را می‌توان یکی از مهم‌ترین منبع و ابزار برای انجام فعالیت‌های پژوهشی و علمی به‌شمار آورد، در واقع در شرایط کنونی پژوهشگران هر حوزه می‌بایست به‌خوبی از شبکه‌ی اینترنت در حوزه تخصصی خود، از دامنه و کاربرد آن آگاهی داشته باشند. عدم آشنایی و استفاده از شبکه‌ی اینترنت به معنای نادیده‌گرفتن پیشینه‌ی پژوهشی و احتمالاً دوباره‌کاری در فرایند پژوهش است. اهمیت این موضوع به اندازه‌ی است که برخی پایگاه‌های اطلاعاتی کاربردی و مهم نظیر MEDLINE، چکیده پایان‌نامه‌های دانشگاهی، پروانه‌ی ثبت اختراع آمریکا و اروپا، پایگاه اطلاعاتی ERIC و غیره هم اکنون از طریق شبکه جهانی وب قابل دسترس می‌باشند. به نظر می‌رسد هدف اصلی دسترسی رایگان چنین پایگاه‌های اطلاعاتی از سوی عرضه‌کنندگان و تولیدکنندگان آن، کمک به ارتقا سطح تحقیقات و نیز جلوگیری از دوباره‌کاری در فرایند فعالیت‌های علمی و پژوهشی در سراسر جهان می‌باشد (دهقانی: ۱۳۸۶)

امروزه شبکه‌ی جهانی وب، یکی از مهم‌ترین حمل‌های اطلاعاتی برای دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی رایگان و غیر رایگان به‌شمار می‌آید. تقریباً کلیه ناشران برجسته پایگاه اطلاعاتی نظیر سیلور^۲ و بروکر^۳ که در گذشته محصولات خود را بر روی دیسک فشرده عرضه می‌کردند، هم‌اینک محیط وب را به‌منزله‌ی بهترین بستر برای ارائه‌ی پایگاه‌های اطلاعاتی خود مورد توجه قرار داده‌اند (دهقانی: ۱۳۸۶)

بسیاری از متخصصان و صاحب‌نظران حوزه‌های علوم مختلف اینترنت را شبکه‌ی جهانی شبکه‌ها تعریف کرده‌اند شبکه‌ی که امکان ارتباط با یکدیگر و دسترسی به منابع اطلاعاتی را در سطح جهانی فراهم می‌کند. پژوهشگران و نویسندگان زیادی معتقد به تأثیر بالقوه و واقعی شبکه‌های

² - Silver

³ - Bowker

الکترونیکی بر جنبه‌های مختلف رفتار و کردار انسان عصر حاضر می‌باشند (آصفی‌زاده، ۱۳۸۸)

آموزش از راه دور به طور فزاینده‌ای در حال تبدیل شدن به شکلی پذیرفته از یادگیری است. آموزش از راه دور، بوسیله‌ی پیشرفت‌هایی در فناوری که به معلمان و مدرسان اجازه‌ی آموزش به دانش‌آموزان و دانشجویان در مکان‌های متفاوت را می‌دهد، ممکن شده و حتی مورد علاقه قرار گرفته است. در حالیکه آموزش از راه دور فایده‌های زیادی برای دانش‌آموزان و دانشجویان فراهم کرده، ظهور آن برای معلمان و مدرسان مسائل جدیدی را ایجاد کرده است. بین آموزش در یک فاصله و آموزش چهره به چهره تفاوت وجود دارد لذا مدرسان و معلمان باید سبک‌های آموزشی خود را با ارائه‌ی آموزش از راه دور مناسب انطباق دهند. (دهقانی: ۱۳۸۶)

گاهی دروس برای دانشجویان سنتی و دانشجویان راه دور یکی است ولی اغلب این‌طور نیست و این امر به تلاش زیادی در طراحی مواد آموزشی یادگیری از راه دور نیاز دارد. کامپیوترها، تجهیزات ویدئویی، نرم افزارهای ارتباطی و نظیر اینها چالش‌ها و ناامیدی‌هایی به دنبال دارد. اساتید اگر می‌خواهند در دوره‌های آموزش از راه دور آموزش دهند باید این فناوری‌ها را بشناسند. نقش‌های اساتید باید بیشتر به سوی مدیریت برنامه‌های آموزش و یادگیری از راه دور تغییر یابد. این امر می‌تواند برای برخی از معلمان و مدرسان مشکل باشد. آن‌ها باید سبک‌های آموزشی خود را به عنوان یک ناظر، مربی و تسهیل‌کننده تغییر دهند. آن‌ها باید نیازهای دانش‌آموزان و دانشجویان راه دور را بدون تماس چهره به چهره تشخیص دهند و در حالیکه اکثریت یادگیرندگان از راه دور بزرگسالان هستند اساتید و مدرسان ممکن است نیاز به تغییر سبک آموزشی خودشان داشته باشند. اساتید مسئول تغییر محتوای دروسشان بر اساس نیازها و انتظارات دانشجویان گوناگون در جاهای مختلف هستند.

آموزش از راه دور مظهر تغییر فوق العاده در نقش آموزش است. در محیط آموزش از راه دور، مربیان بیشتر به سوی یک مشاور یا تسهیل‌کننده تغییر نقش می‌دهند. این تغییر نقش نیازمند میزان زیادی ارتباط میان فردی است، که معمولاً از طریق استفاده از فناوری انجام می‌گیرد. استفاده از فناوری، که ممکن است بوسیله‌ی تعداد زیادی از مدرسان به طور ضعیف درک شده باشد به افزایش قابل

توجهی در زمان مورد نیاز برای تولید و ارائه‌ی یک درس منتج می‌شود، همچنین، تلقی مدرسان این است که این سرمایه گذاری برای آن‌ها بازگشتی از پشتیبانی، پاداش، یا جبران ندارد. به دلیل اینکه موفقیت هر برنامه‌ی آموزش از راه دور مؤسسه‌ای به نگرش‌های اعضای هیئت علمی بستگی دارد ادراک و شناسایی این مسائل که موجب نگرانی مربیان آموزش از راه دور است یکی از اولویت‌های مهم برای مدیران آموزش از راه دور است. از آنجا که در حال حاضر تاسیس مراکز تربیت مدرس آموزش از راه دور با توجه به زمان و هزینه‌ی مورد نیاز منطقی و عقلانی نیست و از سوی دیگر در مراکز آموزش عالی از جمله دانشگاه پیام نور امکان برنامه‌ریزی آموزش از راه دور وجود دارد باید به فکر تولید الگوی برنامه‌ی این نوع آموزش‌ها بود در طراحی چنین الگویی سؤالاتی به شرح زیر مورد توجه می‌باشد؛ از جمله این‌که با توجه به زیرساخت‌های موجود برای آموزش از راه دور در ایران چه دانش، نگرش و مهارت‌هایی مورد نیاز است و کدام‌ها از اولویت بیشتری برخوردارند؟ (همان منبع)

۱-۳- اهداف و مراحل انجام تحقیق:

نکات اساسی که در این پژوهش به آن‌ها پرداخته خواهد شد عبارتند از :

مرحله‌ی اول: انجام مطالعه‌ی تطبیقی

این مرحله شامل بررسی روش‌های آموزش سنتی زبان فارسی

مرحله‌ی دوم: بررسی مدل‌های آموزش الکترونیکی

این مرحله شامل بررسی مدل‌های آموزش الکترونیکی زبان فارسی و زبان‌های دیگر و نرم افزارهای آموزشی در این زمینه می‌باشد.

مرحله‌ی سوم: تجزیه و تحلیل یافته‌های مرحله‌ی اول و مرحله‌ی دوم و تدوین الگوی برنامه‌ی پیشنهادی براساس یافته‌ها؛

مرحله‌ی چهارم: اعتبارسنجی و اصلاح احتمالی الگوی برنامه با استفاده از نظر صاحب‌نظران و متخصصان آموزش از راه دور.

و به طور کلی می‌توان گفت: "هدف از این پژوهش ارائه الگوی یک برنامه آموزش و پشتیبانی الکترونیکی آموزش از راه دور زبان فارسی در ایران به منظور آموزش و

گسترش موفق تر زبان فارسی در محیط آموزش از راه دور است.

۱-۴- پرسش های اصلی تحقیق

۱- آیا می توان الگوی برنامه ریزی درسی مناسب برای آموزش الکترونیکی زبان فارسی تهیه کرد؟

۲- زیرساخت های لازم جهت طراحی الکترونیکی آموزش زبان فارسی کدامند؟

۳- الگوی طراحی شده از دید صاحب نظران و متخصصان به چه میزان اعتبار دارد؟

۱-۵- پرسش های فرعی تحقیق:

سوال ۱ : آیا الگوی طراحی شده از حیث مولفه «ساختار محتوای ارائه دروس به شیوه الکترونیکی» از دید صاحب نظران متخصصان دارای میزان اعتبار زیادی می باشد؟

سوال ۲ : آیا الگوی طراحی شده از حیث مولفه «روش آموزش مهارت گوش دادن» از دید صاحب نظران متخصصان دارای میزان اعتبار زیادی می باشد؟

سوال ۳ : آیا الگوی طراحی شده از حیث مولفه «روش آموزش مهارت صحبت کردن» از دید صاحب نظران متخصصان دارای میزان اعتبار زیادی می باشد؟

سوال ۴ : آیا الگوی طراحی شده از حیث مولفه «روش آموزش مهارت خواندن» از دید صاحب نظران متخصصان دارای میزان اعتبار زیادی می باشد؟

سوال ۵ : آیا الگوی طراحی شده از حیث مولفه «روش آموزش مهارت نوشتن» از دید صاحب نظران متخصصان دارای میزان اعتبار زیادی می باشد؟

سوال ۶ : آیا الگوی طراحی شده از حیث مولفه «روش آموزش مهارت های زبانی» از دید صاحب نظران متخصصان دارای میزان اعتبار زیادی می باشد؟

سوال ۷ : آیا الگوی طراحی شده در خصوص «مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی» از دید صاحب نظران و متخصصان دارای میزان اعتبار زیادی می باشد؟

۶-۱ فرضیه های فرعی تحقیق:

- ۱- میانگین نظرات افراد مونث و مذکر نسبت به مولفه ساختار محتوای ارائه دروس به شیوه الکترونیکی با یکدیگر متفاوت معنادار دارد.
- ۲ - میانگین نظرات افراد با مرتبه های علمی مختلف نسبت به مولفه ساختار محتوای ارائه دروس به شیوه الکترونیکی با یکدیگر تفاوت معنادار دارد.
- ۳- میانگین نظرات افراد با سوابق خدمت مختلف نسبت به مولفه ساختار محتوای ارائه دروس به شیوه الکترونیکی با یکدیگر تفاوت معنادار دارد.
- ۴- میانگین نظرات افراد شاغل در دانشگاه های مختلف نسبت به مولفه ساختار محتوای ارائه دروس به شیوه الکترونیکی با یکدیگر تفاوت معنادار دارد.
- ۵- فراوانی مشاهده شده مربوط به ساختار محتوایی ارائه دروس به شیوه الکترونیکی، دارای توزیع نرمال نیست.
- ۶- الگوی طراحی شده از حیث مولفه ساختار محتوای ارائه دروس به شیوه الکترونیکی از دیدگاه صاحب نظران دارای اعتبار زیاد می باشد.
- ۷- روشهای مختلف آموزش با استفاده از مهارت گوش دادن قابل قبول است.
- ۸- روشهای مختلف آموزش با استفاده از مهارت صحبت کردن قابل قبول است.
- ۹- روشهای مختلف آموزش با استفاده از مهارت خواندن قابل قبول است.
- ۱۰- روشهای مختلف آموزش با استفاده از مهارت نوشتن، قابل قبول است.
- ۱۱- الگوی طراحی شده از حیث مولفه روش آموزش مهارتهای زبانی از دیدگاه صاحب نظران دارای اعتبار زیاد می باشد.
- ۱۲- الگوی طراحی شده به عنوان مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی از دیدگاه صاحب نظران دارای اعتبار لازم می باشد.

- ۱۳- میانگین نظرات افراد با مرتبه های علمی مختلف نسبت به مولفه روش آموزش مهارت‌های زبانی با یکدیگر تفاوت معنادار دارد.
- ۱۴- بین مرتبه علمی دانشجویان و افراد دانشجوی نسبت به مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی تفاوت معنا وجود دارد.
- ۱۵- میانگین نظرات افراد با سوابق خدمت مختلف نسبت به مولفه روش آموزش مهارت‌های زبانی با یکدیگر متفاوت معنادار دارد.
- ۱۶- میانگین نظرات افراد با سوابق خدمت مختلف نسبت به مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی با یکدیگر تفاوت معنادار دارد.
- ۱۷- میانگین نظرات افراد شاغل در دانشگاه های مختلف نسبت به مولفه روش آموزش و پرورش مهارت‌های زبانی با یکدیگر تفاوت معنادار دارد.
- ۱۸- میانگین نظرات افراد شاغل در دانشگاه های مختلف نسبت به مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی با یکدیگر تفاوت معنادار دارد.
- ۱۹- فراوانی های مشاهده شده مربوط به متغیر روش آموزش مهارت‌های زبانی، دارای توزیع نرمال نیست.
- ۲۰- فراوانی مشاهده شده مربوط به متغیر مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی دارای توزیع نرمال نیست.
- ۲۱- بین مولفه های ساختار محتوای ارائه دروس به شیوه الکترونیکی و روش آموزش مهارت‌های زبانی، رابطه خطی معناداری وجود دارد.
- ۲۲- بین مولفه ساختار محتوای ارائه دروس به شیوه الکترونیکی و مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی، رابطه خطی معنادار وجود دارد.
- ۲۳- بین مولفه روش آموزش مهارت‌های زبانی و مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی، رابطه خطی معنادار وجود دارد.
- ۲۴- میانگین نظرات افراد مونث با مذکر نسبت به مولفه روش آموزش مهارت‌های زبانی با یکدیگر تفاوت معنا دارد.

۲۵- میانگین نظرات افراد مونث با مذکر نسبت به مدل جامع آموزش الکترونیکی زبان فارسی با یکدیگر تفاوت معنادار دارد.

۱-۷- چه کاربردهایی از انجام این تحقیق متصور است ؟

غنی سازی ادبیات آموزش از راه دور زبان فارسی و طراحی و زمینه سازی سایت های آموزش زبان فارسی از کاربردهای اساسی این پژوهش خواهد بود.

۱-۸- تعاریف واژه های کلیدی:

مهارت بیانگر واقعیتی است که به مرحله ظهور رسیده است. (حقانی: ۱۳۸۶، ۷۴)

مهارت زبانی، یعنی توانایی شنیدن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن می باشد. (حقانی: ۱۳۸۶، ۷۳)

زبان به ارتباط هایی گفته می شود که فقط بین انسانها صورت می گیرد چه کلامی باشد چه غیر کلامی. با این تعریف زبان تمام مهارتهای گفتن، نوشتن، شناخت علائم و کاربرد آنها را شامل می شود. (رهنما: ۶۷۰، ۱۳۷۵)

فناوری عبارت است از کاربرد نظامدار مفاهیم علوم رفتاری و فیزیکی و علوم دیگر برای حل مشکلات (ذوفن: ۱۳۸۶، ۱۵)

از لحاظ لغوی عبارت "آموزش از راه دور" برگردان فارسی واژه "distance education" است و برای نامگذاری شکلی از آموزش به کار می رود که با واژه "distance" از سایر اشکال آموزشی تفکیک شده است. این واژه در فرهنگ انگلیسی-فارسی آریانپور مسافت، فاصله، بعد، دوری و در لغت نامه "حیم" مسافت و فاصله معنی شده است. (همان منبع)

فیزلی^۴ (۱۹۸۲) آموزش از راه دور را در ساده ترین مفهوم آن، نوعی آموزش که در خارج از محیط آموزشگاه اتفاق می افتد تعریف می کند. ایوانس (۱۹۸۶) آن را آموزشی واحد یا غیر واحد می داند در حالیکه بخش عمده ای از دانش تخصصی و مدیریت متمرکز در یک محل و گروه زیادی از

⁴-Feesly

⁵-Evance

فراگیران در جانب دیگر قرار دارند. (آقازاده: ۱۳۷۱،
۲۷۵)

فصل دوم پیشنهادنامه

مقدمه

هدف این فصل عبارتست از بررسی زمینه های نظری پیشینه تحقیقاتی متغیرهایی که در تحقیق حاضر، اساس کار قرار گرفته اند. بدین منظور منابع مکتوب و همچنین بانکهای اطلاعاتی مورد جستجو قرار گرفت. در این فصل به مباحث زیر پرداخته می شود:

- ✓ تعاریف و مفاهیم شامل (زبان، فناوری، آموزش الکترونیکی) و فلسفه آموزش از راه دور
- ✓ معرفی زبان فارسی، تاریخچه، آموزش زبان فارسی به شیوه سنتی و اقدامات صورت گرفته در زمینه آموزش زبان فارسی، موسسات و مراکز آموزش زبان فارسی در ایران
- ✓ اثر کاربرد فناوری در آموزش زبان و الزامات مطرح در آموزش الکترونیکی زبان
- ✓ ویژگی های محتوای الکترونیکی
- ✓ بررسی نیازهای آموزشی و مهارتهای مدرسان آموزش الکترونیکی در محیط وب
- ✓ نمونه هایی از سایت ها و نرم افزارهای آموزش زبان فارسی و زبان های دیگر
- ✓ بررسی تطبیقی روشهای تدریس موثر در آموزش الکترونیکی
- ✓ پیشینه ی آموزش الکترونیکی در ایران و جهان
- ✓ بررسی زیر ساختهای لازم جهت طراحی الکترونیکی آموزش زبان
- ✓ بررسی مدلهای آموزش الکترونیکی، رویکردهای اصلی طراحی آموزشی در محیط های الکترونیکی و راهبردهای ارائه برنامه درسی آموزش زبان فارسی
- ✓ بررسی ساختار محتوایی دروس و شیوه ارائه مهارتهای زبانی در کتاب فارسی بیاموزیم ذوالفقاری در سه سطح مقدماتی، میانه و پیشرفته.
- ✓ ارائه مدل آموزش الکترونیکی زبان فارسی

۲-۱- تعاریف و مفاهیم شامل (زبان، فناوری، آموزش، آموزش الکترونیکی)، اهداف و فلسفه آموزش از راه دور:

۲-۱-۱- زبان

زبان به ارتباط هایی گفته می شود که فقط بین انسانها صورت می گیرد چه کلامی باشد چه غیر کلامی. با این تعریف زبان تمام مهارت های گفتن، نوشتن، شناخت علائم و کاربرد آنها را شامل می شود. (رهنما: ۱۳۷۵، ۶۷۰)

زبان نظامی ذهنی است که به صورت ابزاری آوایی ظاهر می شود عمده ترین نقش آن ارتباط و انتقال معانی از یک فرد انسان به فرد یا افراد دیگر است. (مشکوه الدینی: ۱۳۷۴، ۱۹)

۲-۱-۲- فناوری:

جیمزفین (james finn) چنین تعریف می کند: "فناوری علاوه بر ماشین آلات، شامل فرایندها، نظامها، مدیریت، ساز و کارهای کنترل انسانی و همچنین روشی برای برخورد با مشکلات با در نظر گرفتن اهمیت و جذابیت آنها، عملی بودن راه حلهای فنی و ارزشهای اقتصادی است. (ذوفن: ۱۳۸۳، ص ۱۲)

فناوری عبارت است از کاربرد نظامدار مفاهیم علوم رفتاری و فیزیکی و علوم دیگر برای حل مشکلات (ذوفن: ۱۳۸۳، ص ۱۵)

۲-۱-۳- آموزش:

امروزه معلوم شده است که فرایند آموزش عملی تصادفی نیست بلکه ترکیبی از عناصر مرتبط پیچیده در هم که به صورت یک مجموعه واحد به منظور دستیابی به اهداف آموزشی که معلم و دانش آموزان در زمینه های فراگیری دانشها و مهارت ها مشخص کرده اند، عمل کند. (ذوفن، لطفی پور، ۱۳۸۳: ۳۲)

از دیدگاه های مختلف برای آموزش تعاریف متفاوتی ارائه شده است. دوبوا^۶ (۱۹۷۹) آموزش را مرتب و منظم کردن دقیق محیط فراگیر به منظور دستیابی به نتایج مورد نظر در وضعیت های مشخص تعریف کرده است. برونر^۷

^۶ - Dobois

^۷ - Bruner

(۱۹۶۶) پاسخ به ۴ سؤال مهم را در آموزش ضروری می‌داند.

۱- پیش‌فرض‌ها و پیش‌دانسته‌های فراگیر کدامند؟ ۲- برای یادگیری بیشتر، ساختار و ترکیب موضوع

یادگیری باید به چه صورت باشد؟ ۳- ترتیب و توالی مواد یادگیری برای تسهیل در یادگیری چگونه است؟ ۴- کاربرد تشویق و تنبیه و بازخورد برای دستیابی به اهداف آموزشی به چه نحو است؟ (حسینی: ۱۳۸۴: ۱۰)

گلیسر^۸ (۱۹۷۶) نیز علاوه بر توجه به تبیین توانایی‌های لازم فراگیر برای یادگیری و عوامل مؤثر در توانایی‌های فراگیر و شرایط محیطی هنگام آموزش به اندازه‌گیری میزان یادگیری نیز اشاره می‌کند. در همین رابطه آندرسون^۹ (۱۹۸۵) عوامل مؤثر در آموزش را به دو دسته تقسیم می‌کند. الف) عوامل آموزشی مانند نحوه ارائه و نمایش محتوای آموزشی و مدت زمان اختصاص یافته، ب) عامل تفاوت‌های فردی شامل توانایی‌های فراگیر برای یادگیری که میزان درک و فهم شاگردان را تعیین می‌کند و همچنین زمان یادگیری که برای فراگیران مختلف متفاوت است؛ کیفیت آموزشی را منوط به رعایت نکاتی می‌داند که عبارتند از ۱- مطلع ساختن فراگیر از آنچه در حال آموختن آن است. ۲- ایجاد ارتباط حسی بین فراگیر و مواد آموزشی ۳- ارائه مرحله به مرحله آموزش ۴- هماهنگ کردن آموزش با خصوصیات و احتیاجات ویژه فراگیران. (همان منبع: ۱۱)

الن گانیه^{۱۰} (۱۹۸۵) آموزش را روند حل مسأله می‌داند که هدف آن تسهیل یادگیری فراگیر است. که رویدادهای آن نسبت به یادگیرندگان یا درونی هستند مانند فعالیت‌های زبان‌آموز هنگام یادگیری یا بیرونی، نظیر مطالبی که در نمایش صفحات چاپی کتاب یا در کلام معلم وجود دارد. وی معلم را مسؤول آموزش می‌داند که با اتخاذ تدابیر آموزشی و مدیریتی نقش خود را ایفا می‌کند. تدابیر آموزشی، تصمیمات و اعمالی است که معلم به منظور تسهیل یادگیری شاگرد از مواد آموزشی اتخاذ می‌کند یا انجام می‌دهد. اهم تدابیر آموزشی عبارت است از: ۱- توضیح روشن اهداف آموزشی، استفاده از انواع

⁸ - Glaser

⁹ - Anderson

¹⁰ - Gagne.Ellen

وسایل آموزشی، در دسترس قرار دادن مواد آموزشی، ارائه دستورالعمل‌ها و توضیحات روشن، انتخاب محتوای متناسب با علاقه‌های شاگرد، ارائه استدلال و تجزیه و تحلیل موارد و... ۲- بازخورد: ارائه سؤالات زیاد، تشویق به مناسبت پاسخ‌های صحیح، ارائه سؤالات جدید بعد از دریافت پاسخ صحیح، تلفیق پاسخ‌های صحیح با توضیحات و مباحث درسی، ارائه بازخورد در مورد توضیحات و اظهارنظرهای شاگردان. ۳- مرور پیش‌دانسته‌های فراگیران در موقع مناسب. ۴- برنامه‌ریزی محتوا متناسب با مهارت‌های فراگیران ۵- ارزیابی دقیق تکالیف. گانیه همچنین تدابیر مدیریتی را تصمیمات و اعمالی می‌داند که معلم برای ارتباط بین شاگرد و مواد آموزشی و حفظ این ارتباط در یک مدت معین اتخاذ می‌کند یا انجام می‌دهد که این تدابیر شامل: ارائه و بکارگیری انواع جوایز و تشویق‌ها، تشخیص و معرفی رفتار مناسب هنگام آموزش، برقراری تماس چشمی با فراگیران، بیان گرایش‌ها، جلوگیری از رفتارهای ناهنجار هنگام آموزش و اعمال نظر بر روند آموزش. (همان منبع: ۱۳)

از بررسی و جمع بندی نظریه‌های مطرح شده می‌توان آموزش را مجموعه‌ی تصمیمات و اقداماتی دانست که یکی پس از دیگری اتخاذ می‌شود یا انجام می‌گیرد و هدف از آن دستیابی هر چه بیشتر فراگیر به اهداف آموزشی است. یکی از نکات بسیار مهمی که در نظریه‌های مطرح شده به آن پرداخته شده است، توجه به مواد آموزشی یا مواد یادگیری و نحوه‌ی سازماندهی آن و چگونگی برقراری ارتباط حسی بین فراگیر و مواد آموزشی می‌باشد که هم برونر و هم گلیسر و همچنین گانیه به آن اشاره نمودند. منظور از آموزش فعالیت است که در خدمت پرورش و کار آموزی قرار دارد. آموزش ابزار پرورش و کار آموزی است. براون و اتکینس، آموزش را به عنوان "فراهم آوردن فرصت‌هایی برای اینکه دانش آموزان یادگیرند تعریف کرده اند." معمولاً فعالیت‌هایی را که معلم به قصد آسان کردن یادگیری در یادگیرندگان به تنهایی یا به کمک مواد آموزشی انجام می‌دهد آموزش می‌نامند. پس بنا به تعریف آموزش به فعالیت‌هایی گفته می‌شود که با هدف آسان ساختن یادگیری از سوی معلم طراحی می‌شوند و بین آموزگار و یک یا چند یادگیرنده به صورت کنش متقابل جریان می‌یابد. دوبوا آموزش را "مرتب و منظم کردن دقیق محیط فراگیر به منظور دستیابی به نتایج مورد نظر در

وضعیت های مشخص "تعریف کرده است. آندرسون عوامل موثر در آموزش را به دو دسته تقسیم کرده است:

الف) عوامل آموزشی شامل نحوه ارائه و نمایش محتوای آموزشی و مدت زمان اختصاص یافته به یادگیری هر موضوع از طرف معلم

ب) عامل تفاوت های فردی شامل توانایی عمومی فراگیر برای یادگیری است که میزان درک و فهم شاگردان را از دستور العمل ها و توضیحات معلم تعیین می کند و همچنین زمان یادگیری که برای فراگیران مختلف متفاوت است و بالاخره عامل زمانی را مشخص می کند که هر فراگیر عملاً صرف یادگیری می کند. (حسینی: ۱۳۸۴، ۸)

۲-۱-۴-۱- تعاریف آموزش الکترونیکی:

عبارت آموزش الکترونیکی^{۱۱} به معنی به کارگیری فناوری اطلاعات برای مقاصد آموزشی است. به زبان ساده هرگاه از ابزارهای کامپیوتری و الکترونیکی (همچون سی دی چند رسانه ای، DVD، نرم افزارهای کامپیوتری، شبکه و اینترنت و مشابه آن ها) برای آموزش مصنوعی استفاده شود، از چنین واژگانی برای توصیف این اتفاق استفاده می شود. در حقیقت در تعریف این مفهوم تکیه بیشتر بر روی جنبه ابزاری قضیه است و شیوه های آموزشی پیچیده متکی بر چنین ابزارهایی در مرحله بعدی مورد توجه قرار می گیرند. به این ترتیب، باید دقت کرد که آموزش الکترونیکی بیش از آنکه قصد معرفی روش آموزشی جدیدی را به عنوان جایگزین سیستم لغتی آموزش داشته باشد، یک ابزار تازه برای آموزش است. از لحاظ لغوی عبارت "آموزش از راه دور" برگردان فارسی واژه "distance education" است و برای نامگذاری شکلی از آموزش به کار می رود که با واژه "distance" از سایر اشکال آموزشی تفکیک شده است. این واژه در فرهنگ انگلیسی-فارسی آریانپور مسافت، فاصله، بعد، دوری و در لغت نامه "حیم" مسافت و فاصله معنی شده است. (همان منبع)

بنابراین بار اصلی معنایی این واژه را کلمه فاصله در بر دارد. در حالیکه دور بودن بار معنایی لغوی تا حد حذف معلم و متعلم از نظام آموزشی را دارد و "دور" مفهوم نسبی است و معمولاً چیزی را نسبت به چیز دیگری دور می دانیم، فاصله دار بودن آنها وجود هر دو را به

^{۱۱} electronic learning(e-learning)

عنوان اجزایی اصلی در فرایند آموزش لحاظ می کند. از این رو گرچه " آموزش از راه دور " یک اصطلاح جا افتاده و رایج در فرهنگ واژگان آموزشی است اما عبارت " آموزش با فاصله " یا عبارتی که منظور آن جدایی و فاصله میان آموزش دهنده و آموزش گیرنده است، بهتر از عبارت آموزش از راه دور می تواند مضامین این مفهوم را در بر داشته باشد. از سوی دیگر " معمولاً وقتی این عبارت برای نامیدن یک نظام آموزشی به کار می رود بیشتر از آنچه آموزش مورد سوال قرار گیرد مفهوم " راه دور " یا " از راه دور " مورد پرسش قرار می گیرد. (همان منبع)

آموزش از راه دور روشی است برای توصیف انواع ترتیبات آموزشی که در آنها فراگیر و معلم به طور معمول از لحاظ مکان یا زمان از یکدیگر جدا می باشند در حالیکه ارتباط بین آنها از طریق رسانه ها برقرار می شود. (مور^{۱۲}: ۱۹۹۰: ۳۴۵) (به نقل از حسینی: ۱۳۸۴)

فیزلی^{۱۳} (۱۹۸۲) آموزش از راه دور را در ساده ترین مفهوم آن، نوعی آموزش که در خارج از محیط آموزشگاه اتفاق می افتد تعریف می کند. ایوانس^{۱۴} (۱۹۸۶) آن را آموزشی واحد یا غیر واحد می داند در حالیکه بخش عمده ای از دانش تخصصی و مدیریت متمرکز در یک محل و گروه زیادی از فراگیران در جانب دیگر قرار دارند. آقازاده (به نقل از حسینی: ۱۳۸۴، ۳۰)

سیف (۱۳۷۱) معتقد است که آموزش از راه دور یک شکل مستقیم آموزش است که از طریق رسانه های فنی مانند مکاتبه، مواد چاپی مواد کمک آموزشی وسایل دیداری شنیداری رادیو تلویزیون و رایانه میسر است. (زمانی و مقدسی به نقل از حسینی: ۱۳۸۴، ۳۵)

آموزش از راه دور پدیده ای است که در پی تمایل فراگیران به دسترسی غیر حضوری به مطالب درسی، محدودیتهای زمانی، مکانی، مشکلات حضوری اجباری و به موقع در کلاس های درسی به وجود آمد. (همان منبع)

¹² -Moore

¹³ -Feesly

¹⁴ -Evance